

DRAAGVLAK VOOR KLIMAATBELEID IN EEN NOTENDOP: WAT WETEN WE AL?

MELANIE KLÖSTERS, MSc.

16-06-2022

› DRAAGVLAK VOOR KLIMAATBELEID: WAT WETEN WE AL?

1. WAT IS MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK?
2. WAT BEPAALT DRAAGVLAK?
3. TNO ONDERZOEK NAAR DRAAGVLAK
4. CONCLUSIES EN DISCUSSIE

1 › WAT IS MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK?

EEN AANTAL KENMERKEN

Een vaak gebruikte term

Belangrijk volgens politici en beleidsmakers

Voorwaarde voor de uitwerking, implementatie en uitvoering van beleid

Maar... geen eenduidige definitie: draagvlak, acceptatie en steun door elkaar

1 › WAT IS MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK?

EEN AANTAL KENMERKEN

Wat zegt de literatuur?

- Een houding (Eriksson et al., 2006)
- Het geheel van instemmende gevoelens, meningen, houdingen, visies en ondersteunende handelingen en acties (De Bakker, van Koppen en Vader, 2007)
- Een combinatie van houding, betrokkenheid en actiegeneigdheid (Ruelle & Bartels, 1998)

2 › WAT BEPAALT MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK? EEN AANTAL FACTOREN

“Burgers vinden klimaatbeleid met name aanvaardbaar wanneer zij het zien als **eerlijk**, als **effectief** en als het beperkt **gevolgen** heeft voor henzelf.”

Een aantal factoren blijkt dus steeds bepalend:

- Waargenomen rechtvaardigheid of eerlijkheid → belangrijkste voorspeller
- Ingeschatte effectiviteit
- Persoonlijke relevantie

2 › WAT BEPAALT MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK?

RECHTVAARDIGHEID

Een eerlijke uitkomst voor individuen, organisaties of groepen in de samenleving

Drie vormen van rechtvaardigheid:

- **Procedurele** rechtvaardigheid: de eerlijkheid van het **proces** waarin beleid tot stand komt
- **Distributieve** rechtvaardigheid: de rechtvaardige **verdeling** van kosten en baten tussen of binnen groepen als gevolg van beleid
- **Erkennende** rechtvaardigheid: voldoende erkenning of **begrip** voor verschillen tussen groepen die te maken krijgen met beleid

Distributieve rechtvaardigheid speelt de grootste rol: beleid moet niet zozeer voor iemand persoonlijk eerlijk zijn, maar vooral eerlijk voor iedereen en eerlijk verdeeld

2 › WAT BEPAALT MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK? EFFECTIVITEIT

De inschatting of overtuiging dat het beleid een bepaald **doel** kan vervullen, **verandering** teweeg kan brengen of bijdraagt aan het aanpakken van de **problemen** waar het beleid op gericht is

Maar... over het algemeen schatten mensen beleid **niet erg effectief** in

Vinden mensen het lastig om de effectiviteit in te schatten? Weten ze er onvoldoende over?

Verskil in hoe effectief mensen **denken** dat beleid is en de **kwantificeerbare** effectiviteit van beleid (CO₂-uitstootreductie, andere voordelen voor bijv. het klimaat of de volksgezondheid)

2 › WAT BEPAALT MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK?

PERSOONLIJKE RELEVANTIE

De verwachting dat er negatieve of positieve **gevolgen** van beleid voor het eigen leven zullen zijn

Meer steun voor beleid dat burgers zelf minder direct raakt

Steun voor de richting van het beleid (**abstract**) is hoger dan steun voor concrete maatregelen om dat te realiseren (**concreet**)

- Grote bereidheid acceptatie strengere maatregelen (75%), maar eigen gedrag aanpassen om klimaatcrisis tegen te gaan niet nodig (56%)
- Veel steun voor windenergie (71%), maar weinig steun voor windpark in eigen woonomgeving (21%)

3 › **TNO ONDERZOEK DRAAGVLAK VOOR BELEID** GERICHT OP CONSUMPTIEVERMINDERING, MET DIRECTE INVLOED OP BURGERS

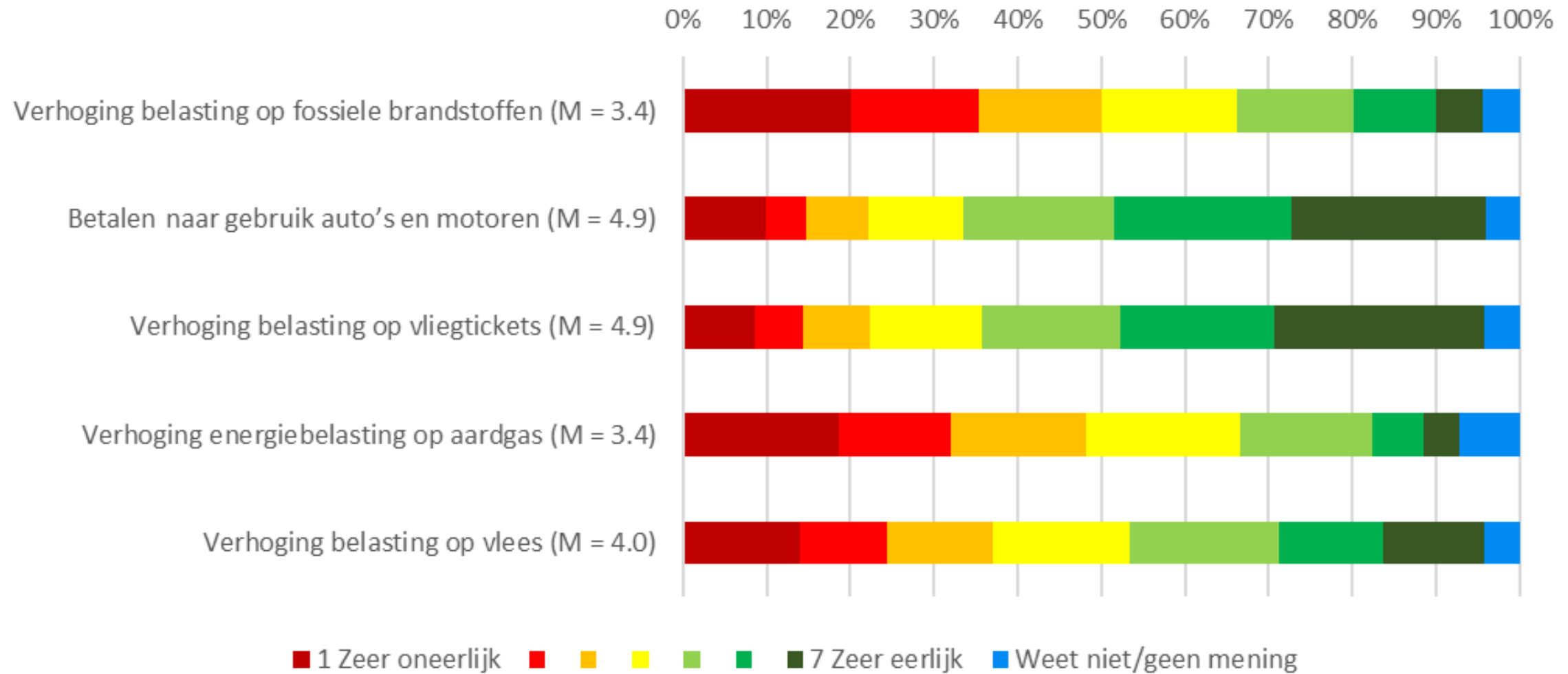
Online vragenlijst in februari 2021 onder een representatieve steekproef van 1.394 respondenten.
Beleidskenmerken (eerlijkheid, effectiviteit, persoonlijke relevantie, steun: voor/tegen)

Maatregelen uit rapport Studiegroep Invulling klimaatopgave Green Deal (2021)

1. Verhoging belasting op fossiele brandstoffen
2. Betalen naar gebruik auto's en motoren
3. Verhoging belasting op vliegtickets
4. Verhoging energiebelasting op aardgas
5. Verhoging belasting op vlees

3 > EERLIJKHEID VAN 5 MAATREGELEN

In welke mate vindt u dat deze maatregel eerlijk is (rekening houdt met iedereen die ermee te maken krijgt)?

3 › **WAAROM WEL OF NIET EERLIJK?**

OPEN VRAAG: VOORBEELD VERHOGING BELASTING FOSSIELE BRANDSTOFFEN

› **Oneerlijk omdat...**

- › Mensen met een laag inkomen worden harder getroffen en dat vergroot de kloof tussen arm en rijk.
- › Burgers moeten meer betalen dan de 'grote vervuilers' zoals de industrie en het bedrijfsleven.
- › Voor velen is er geen goed of betaalbaar alternatief zoals een goed OV-netwerk of de mogelijkheid om een elektrische auto te rijden.
- › Automobilisten gaan er niet minder door rijden (effectiviteit).

› **Eerlijk omdat...**

- › De vervuiler betaalt; hoe meer iemand rijdt en brandstof verbruikt, hoe meer iemand betaalt.
- › Het stimuleert mensen om minder auto te rijden (effectiviteit).

hoge kosten geen alternatief
twijfels over effectiviteit
oneerlijke verdeling
vervuiler betaalt eerlijke verdeling
stimulerend/motiverend

3 › WAAROM WEL OF NIET EERLIJK?

OPEN VRAAG: VOORBEELD VERHOGING BELASTING OP VLIEGTICKETS

› Eerlijk omdat...

- › De vervuiler betaalt; hoe meer iemand vliegt, hoe meer iemand betaalt.
- › Vliegen wordt momenteel als te goedkoop en veelal als een luxe gezien; een verhoging van de prijs zorgt voor een eerlijkere verdeling van de lusten en de lasten.
- › Het stimuleert om minder te vliegen en na te denken over alternatieven (effectiviteit).

› Oneerlijk omdat...

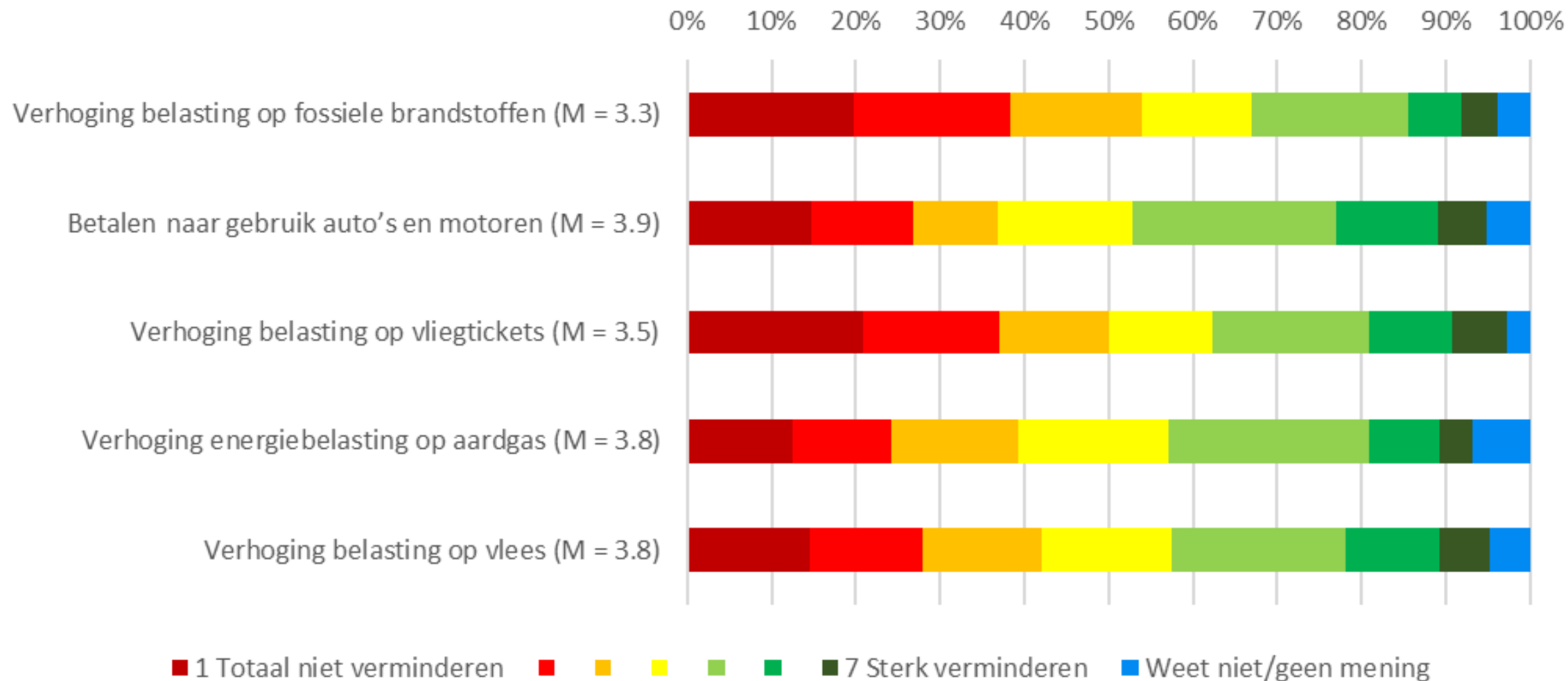
- › Vliegen daardoor voor de minderbedeelden onbetaalbaar wordt, terwijl zij die het wel kunnen betalen zullen blijven vliegen.
- › De luchtvaart betaalt geen belasting over kerosine, maar automobilisten wel accijns over brandstof.
- › Mensen gaan er niet minder door vliegen (effectiviteit).

Word cloud open antwoorden (n = 962), rood = 168, oranje = 230, groen = 535.

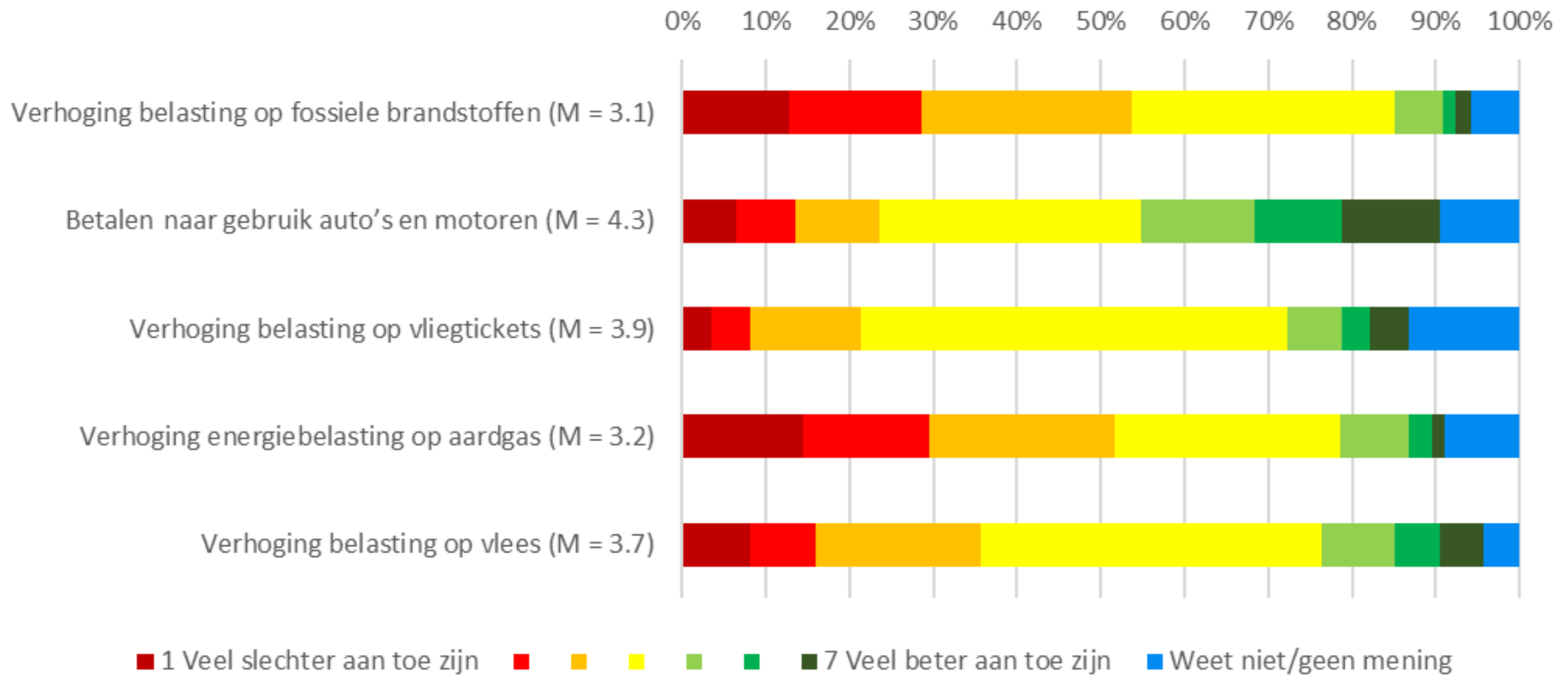
3 > INGESCHATTE EFFECTIVITEIT VAN 5 MAATREGELEN

In welke mate denkt u dat deze maatregel leidt tot een vermindering van klimaatverandering?

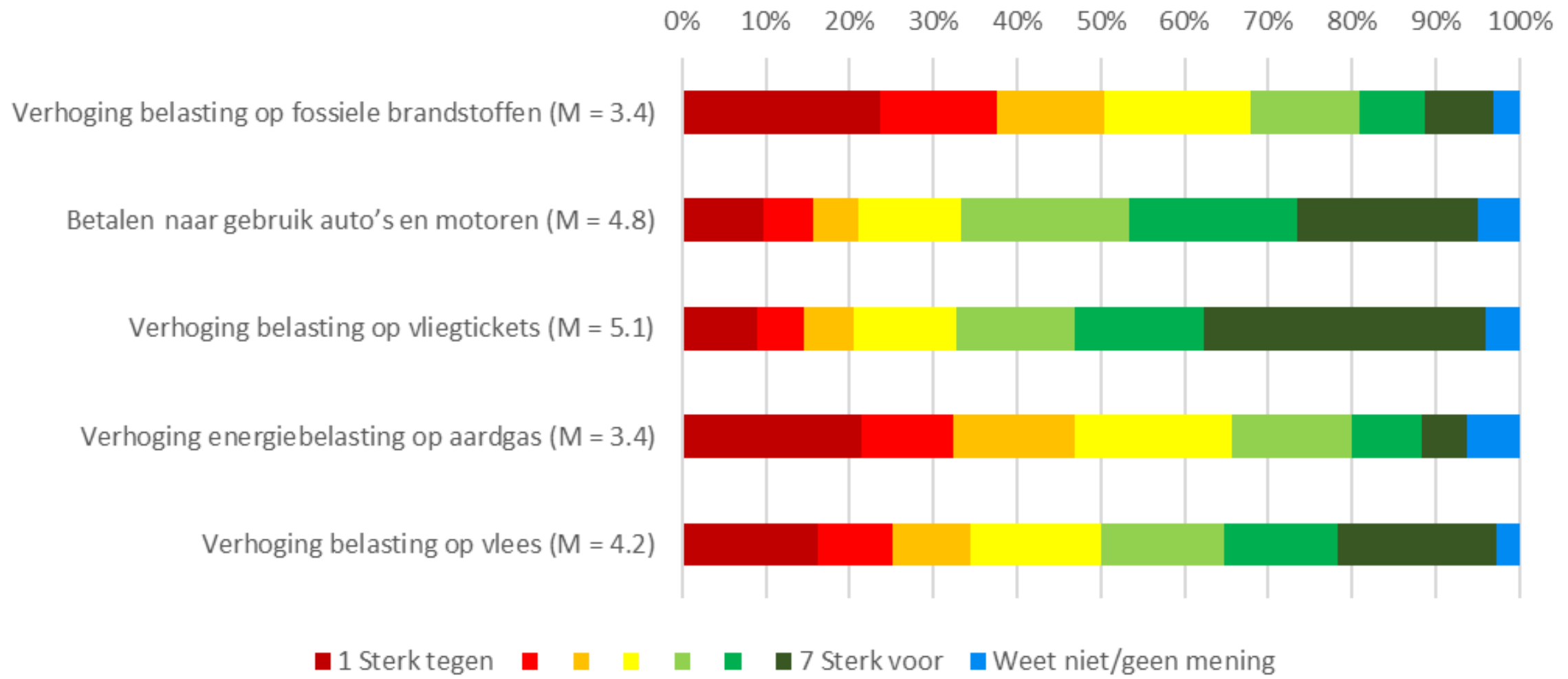
3 > PERSOONLIJKE RELEVANTIE VAN 5 MAATREGELEN

In hoeverre denkt u dat deze maatregel u persoonlijk zal raken of beïnvloeden? Ik zal er door deze maatregel...

3 › STEUN VOOR 5 MAATREGELEN

In welke mate bent u voor- of tegen de maatregel?

3 › CONCLUSIES TNO ONDERZOEK (1)

› Er is redelijk **draagvlak** voor:

- › Betalen naar gebruik voor auto's en motoren (kilometerheffing) (62% voor, 21% tegen)
- › Een verhoging van de belasting op vliegtickets (63% voor, 20% tegen)

› Er is een **beetje draagvlak** voor:

- › Een verhoging van de belasting op vlees (47% voor, 34% tegen)

› Er is redelijk **weinig draagvlak** voor:

- › Een verhoging van de belasting op fossiele brandstoffen (51% tegen, 39% voor)
- › Een verhoging van de energiebelasting op aardgas (47% tegen, 28% voor)

3 › CONCLUSIES TNO ONDERZOEK (2)

- › Eerlijkheid, effectiviteit en persoonlijke relevantie voorspellers van draagvlak
 - › Eerlijkheid verschilt per type maatregel
 - › Effectiviteit wordt redelijk laag ingeschat
 - › Persoonlijke relevantie wordt neutraal ingeschat: is het lastig of verwachten mensen weinig impact?
- › Vrouwen en jongeren zijn wat positiever over de effectiviteit en eerlijkheid van de maatregelen. Naarmate mensen hoger opgeleid zijn, zijn zij in hogere mate voorstander van de maatregelen. Demografische kenmerken blijken *niet zo belangrijk*.

4 › CONCLUSIES EN DISCUSSIE

WAT KUNNEN WE MET DEZE INZICHTEN?

- › Draagvlak anders dan soms door politici wordt gedacht (bijv. rekeningrijden)
 - › Belang van het onderzoeken
- › Effectiviteit wordt laag ingeschat
 - › Hoe kunnen we dit veranderen, naast mensen (meer/beter) informeren?
- › Nu voornamelijk beprijzingsmaatregelen, en die zijn niet al te populair
 - › Hoe kunnen we op andere manieren met beleid mensen aansporen duurzamer te leven?

› **BEDANKT VOOR
JULLIE AANDACHT**

Welke vragen hebben jullie?

melanie.klosters@tno.nl

› REFERENTIES

- Bakker, H. C. M. de, Koppen, C. S. A. van, & Vader, J. (2007). *Het groene hart van burgers: het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid* (No. 47). Wageningen: Wageningen University & Research.
- Bergquist, M., Nilsson, A., Harring, N., & Jagers, S. (2021). Determinants for accepting climate change mitigation policies: A meta-analysis. doi:10.21203/rs.3.rs-333840/v1
- Dreijerink, L. J. M., & Klösters, M. P. W. M. (2021). *Wat is het maatschappelijk draagvlak voor klimaatbeleid? Onderzoek naar beleidsopties van de studiegroep Invulling klimaatopgave Green Deal*. Amsterdam: TNO.
- Ejelöv, E. & Nilsson, A. (2020). Individual factors influencing acceptability for environmental policies: A review and research agenda. *Sustainability* 12, 2404. <https://doi.org/10.3390/su12062404>
- Eriksson, L., Garvill, J., & Nordlund, A. M. (2006). Acceptability of travel demand management measures: The importance of problem awareness, personal norm, freedom, and fairness. *Journal of Environmental Psychology*, 26(1), 15-26. doi:10.1016/j.jenvp.2006.05.003
- Kloosterman, R., Akkermans, M., Reep, C., Wingen, M., Molnár-In 't Veld, H., & Beuning, van, J. (2021). *Klimaatverandering en energietransitie: opvattingen en gedrag van Nederlanders in 2020*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/klimaatverandering-en-energietransitie-opvattingen-en-gedrag-van-nederlanders-in-2020/3-opvattingen-over-energietransitie>
- Kluzenaar, Y., de, Carabain, C., & Steenbekkers, A. (2020). *Klimaatbeleid en samenleving. Een korte samenvatting van SCP-onderzoek op het vlak van duurzame samenleving*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- McCauley, D., Heffron, R., Stephan, H., & Jenkins, K. E. H. (2013). Advancing energy justice: The triumvirate of tenets and systems thinking. *International Energy Law Review*, 32(3), 107-116.
- Mouter, N., Beek, van, L., Ruijter, de, A., Hernandez, J.I., Schouten, S., Noord, van, L., & Spruit, S. (2021). *Brede steun voor ambitieus klimaatbeleid als aan vier voorwaarden is voldaan*. Delft: TU Delft. Geraadpleegd van <https://www.tudelft.nl/tbm/pwe/case-studies/klimaatraadpleging>
- Ruelle, H., & Bartels, G. (1998). Draagvlak en de wisselwerking tussen zender en ontvanger. In G. Bartels, W. Nelissen, & H. Ruelle (red.), *De transactionele overheid. Communicatie als instrument: zes thema's in de overheidsvoorlichting* (pp. 403-409). Deventer: Kluwer Bedrijfsinformatie.